

วัฒนธรรมการใช้ภาษาของพระสงฆ์

Culture use of language of Buddhist Monks

ณัฐวุฒิ คล้ายสุวรรณ¹ และ พระครูวินัยธร สุขุม สุขวาทโก²

Natawut Klaisuwan¹ and Phrakhruvinaithon Sukhum Sukhavattako²

¹สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

²สาขาวิชาการสอนภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

¹Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Mahamakut Buddhist University

²Department of Thai Language Teaching, Faculty of Education,

Mahamakut Buddhist University

Corresponding Author E-mail: natawut.kla@mbu.ac.th

Received 6/05/2025 | Revised 15/06/2025 | Accepted 15/06/2025

บทความวิชาการ (Academic Article)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาเรื่องวัฒนธรรมการใช้ภาษาของพระสงฆ์ในรูปแบบที่เป็นทางการ โดยศึกษาข้อมูลจากหนังสือราชการ พบว่า วัฒนธรรมการใช้ภาษาของพระสงฆ์มีลักษณะคล้ายกับวัฒนธรรมการใช้ภาษาของคนในราชสำนัก คือมีการใช้ราชาศัพท์กับสมเด็จพระสังฆราช นอกจากนี้วัฒนธรรมการใช้ภาษาของพระสงฆ์ ยังมีลักษณะคล้ายกับวัฒนธรรมการใช้ภาษาของข้าราชการที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้ใหญ่-ผู้น้อยดังจะเห็นได้จากการใช้ถ้อยคำในการสนทนากับพระสงฆ์ที่ทรงสมณศักดิ์ในลำดับต่าง ๆ ได้แก่ สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะเจ้าคณะรอง พระราชาคณะชั้นธรรม พระราชาคณะชั้นเทพ พระราชาคณะชั้นราช และพระราชาคณะชั้นสามัญ ทั้งนี้ผลจากการศึกษายังแสดงให้เห็นอีกว่า วัฒนธรรมการใช้ภาษาของพระสงฆ์ มีคำให้เลือกใช้หลายคำ โดยขึ้นอยู่กับโอกาสความเหมาะสม และกาลเทศะในการสนทนา

คำสำคัญ : วัฒนธรรม; การใช้ภาษา; พระสงฆ์วัฒนธรรมการใช้ภาษา; พระสงฆ์ไทย

Abstract

This academic article aims to study the Culture use of language of Buddhist Monks in a formal way. By studying information from official documents, the results of the study found that Culture use of language of Buddhist Monks similar to the culture of using the language of people in the royal court, that is, using royal language with the His Holiness the Supreme Patriarch. In addition, the language culture of monks is similar to the language culture of civil servants, which shows the difference between elder and junior, as can be seen from the use of words in conversations with monks of different ranks namely Supreme Patriarch and senior monks in the class, Pra Raja Kana Chan Choa Kana Rong, Senior monks

in the class of Pra Raja Kana Chan Dham, Senior monks in the class of Pra Raja Kana Chen Thap, Senior monks in the class of Raja, and Senior monks in the class of Saman. The results of the study also show that the language culture of monks allows for the use of many words, depending on the occasion, appropriateness, and time of conversation.

Keywords : Culture; use of language; Buddhist Monks The Language Culture;
Thai Monks

บทนำ

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีความร่ำรวยทางวัฒนธรรมหลายแขนง ทั้งวัฒนธรรมทางวัตถุ วัฒนธรรมทางจิตใจ วัฒนธรรมทางภาษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัฒนธรรมทางภาษานั้นได้แสดงให้เห็นแนวคิดของคนไทยหลายประการ เช่น คนไทยเป็นคนที่นับถือกันตามระบบอาวุโส และยังนับถือกันตามระบบยศศักดิ์ ดังนั้นจึงมีการประดิษฐ์ถ้อยคำสำหรับนำมาใช้เรียกผู้ที่เคารพนับถือให้มีความพิเศษไปกว่าการใช้ถ้อยคำแบบธรรมดา ดังจะเห็นได้ว่าการคิดถ้อยคำที่เรียกว่า ราชาศัพท์ จากภาษาต่าง ๆ ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาเปอร์เซีย และภาษาอังกฤษ (สนธิ บุญฤทธิ์, 2544: 18-20) เพื่อนำมาใช้กับพระมหากษัตริย์ พระบรมวงศานุวงศ์ เช่น ใช้คำว่า ทรงพระราชสมภพ มีความหมายว่า เกิดสำหรับพระมหากษัตริย์ และพระบรมวงศานุวงศ์ หรือใช้คำว่า สิ้นพระชนม์ ที่มีความหมายว่า เสียชีวิต กับพระบรมวงศานุวงศ์ในระดับเจ้าฟ้า พระองค์เจ้า หรือใช้คำว่า สิ้นชีพิตักษัย มีความหมายว่า เสียชีวิต กับหม่อมเจ้า (หม่อมหลวง จิตรัตน์ ลดาวัลย์, 2541: 63-67) นอกจากนี้ ด้วยความที่ประเทศไทยมีระบบเจ้าขุนมูลนาย จึงมีการคิดถ้อยคำเพื่อใช้กับเจ้าขุนมูลนายด้วย เช่น ใช้คำเรียกแทนตัวขุนนางชั้นสมเด็จพระเจ้าพระยา หรือ พระยา ว่า ไต่เท้า เป็นต้น (นพคุณ คุณาชีวะ, 2561: 90) ทั้งนี้แม้ว่าระบบเจ้าขุนมูลนายจะไม่มีแล้วในปัจจุบัน แต่ก็มีระบบข้าราชการที่มีหัวหน้าหน่วยงาน เป็นผู้ดูแลหน่วยงานต่าง ๆ เช่น นายกรัฐมนตรี เป็นหัวหน้าคณะรัฐบาล และเป็นผู้นำในการบริหารประเทศ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่าง ๆ อธิบดีประจำกรมต่าง ๆ ซึ่งตำแหน่งเหล่านี้ล้วนเป็นตำแหน่งของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ดังนั้นในการพูดกับข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ จึงต้องใช้คำพูดที่เหมาะสม เช่น ใช้คำขึ้นต้นว่า กราบเรียน กับประธานองคมนตรี นายกรัฐมนตรี ประธานรัฐสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร ประธานวุฒิสภา ประธานศาลฎีกา ประธานศาลรัฐธรรมนูญ ประธานศาลปกครองสูงสุด ประธานกรรมการการเลือกตั้ง ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประธานกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประธานกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา และรัฐบุรุษ สำหรับข้าราชการที่นอกเหนือจากที่กล่าวมานี้ ให้ใช้คำขึ้นต้นว่า เรียน เท่านั้น (สำนักพระราชวัง, 2544: 136-137 และ 143)

เมื่อมาพิจารณาทางคณะสงฆ์ จะเห็นได้ว่าพระสงฆ์บางรูปเป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของพุทธศาสนิกชน ทั้งยังเป็นที่ยศรัทธาเลื่อมใสของข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ตลอดจนพระมหากษัตริย์ จึงทำให้พระสงฆ์รูปนั้น ได้รับการสถาปนาให้ดำรงสมณศักดิ์ชั้นต่าง ๆ เช่น สมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะเจ้าคณะรอง หรือพระราชาคณะชั้นต่าง ๆ ได้แก่ ชั้นธรรม ชั้นเทพ ชั้นราช และชั้นสามัญ ซึ่งพระสงฆ์ที่ทรงสมณศักดิ์ในลำดับต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานี้ ล้วนเป็นที่ยกย่องเชิดชู และเป็นที่ยศรัทธาเคารพของพระสงฆ์ทั่วราชอาณาจักร ดังนั้นจึงต้องมีการคิดถ้อยคำสำหรับสนทนาร้อยกรองอย่างพิถีพิถัน โดยถ้อยคำที่คิดค้นขึ้นมาเพื่อการสนทนานั้น ได้แสดงให้เห็นวัฒนธรรมทางภาษาอันน่าภาคภูมิใจของวงการพระสงฆ์ ที่แสดงความเคารพ

นับถือกัน ผ่านทางภาษา ทั้งนี้ประโยชน์จากการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ จะช่วยให้ค้นพบองค์ความรู้เพิ่มเติมว่า พระสงฆ์มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาอย่างไร และเป็นไปในลักษณะใด แต่ก่อนที่ผู้เขียนบทความ จะได้วิเคราะห์ให้เห็นวัฒนธรรมการใช้ภาษาของพระสงฆ์นั้น ผู้เขียนบทความ ขอกล่าวทบทวนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับลำดับสมณศักดิ์ของพระสงฆ์เป็นเบื้องต้นก่อน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ดังนี้

ลำดับสมณศักดิ์ของพระสงฆ์

ลำดับสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ จำแนกออกเป็นลำดับต่าง ๆ ดังนี้ สมเด็จพระสังฆราช สมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะเจ้าคณะรอง พระราชาคณะชั้นธรรม พระราชาคณะชั้นเทพ พระราชาคณะชั้นราช และพระราชาคณะชั้นสามัญ รายละเอียด ดังนี้

1. สมเด็จพระสังฆราช

สมเด็จพระสังฆราชเป็นตำแหน่งที่ใช้เรียกประมุขสงฆ์ อันเป็นที่เคารพสักการะของคณะสงฆ์ และเป็นผู้นำหมู่สงฆ์ที่เรียกว่า สกลมหาสังฆปริณายก เรียกอย่างเต็มว่า สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เรียกอย่างย่อว่า สมเด็จพระสังฆราช สังฆมณฑลไทยกำหนดให้มีเพียงพระองค์เดียวมาตั้งแต่โบราณ (สุขาวี พลอยชุม และ ธรรมรักษ์, 2552: 26)

2. สมเด็จพระราชาคณะ

สมเด็จพระราชาคณะ เป็นสมณศักดิ์ที่รองลงมาจากสมเด็จพระสังฆราช แต่สูงกว่าพระราชาคณะเจ้าคณะรอง มีราชทินนามต่างๆ เช่น สมเด็จพระวันรัต สมเด็จพระพุฒาจารย์ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ เป็นต้น (พระพรหมเสนาบดี, 2562: 278)

3. พระราชาคณะเจ้าคณะรอง

พระราชาคณะเจ้าคณะรอง เป็นสมณศักดิ์ที่รองลงมาจากสมเด็จพระราชาคณะ แต่สูงกว่าพระราชาคณะชั้นธรรม ส่วนใหญ่มีคำว่า **พรหม** นำหน้าราชทินนาม เช่น พระพรหมโมลี พระพรหมกวี พระพรหมบัณฑิต พระพรหมจริยาจารย์ เป็นต้น (พระพรหมเสนาบดี, 2562: 279)

4. พระราชาคณะชั้นธรรม

พระราชาคณะชั้นธรรม เป็นสมณศักดิ์ที่รองลงมาจากพระราชาคณะเจ้าคณะรอง แต่สูงกว่าพระราชาคณะชั้นเทพ มีราชทินนามต่างๆ เช่น พระธรรมไตรโลกาจารย์ พระธรรมปิฎก พระธรรมโมลี พระธรรมธีรราชมหามุนี เป็นต้น (พระพรหมเสนาบดี, 2562: 280)

5. พระราชาคณะชั้นเทพ

พระราชาคณะชั้นเทพ เป็นสมณศักดิ์ที่รองลงมาจากพระราชาคณะชั้นธรรม แต่สูงกว่าพระราชาคณะชั้นราช มีราชทินนามต่างๆ เช่น พระเทพปัญญากวี พระเทพสุทธาจารย์ พระเทพวรมณี พระเทพสมุทรมโนลี เป็นต้น (พระพรหมเสนาบดี, 2562: 282)

6. พระราชาคณะชั้นราช

พระราชาคณะชั้นราช เป็นสมณศักดิ์ที่รองลงมาจากพระราชาคณะชั้นเทพ แต่สูงกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ มีราชทินนามต่างๆ เช่น พระราชสุเมธี พระราชธรรมเวที พระราชวีรากร พระราชปริยัติมุนี เป็นต้น (พระพรหมเสนาบดี, 2562: 292)

7. พระราชาคณะชั้นสามัญ

พระราชาคณะชั้นสามัญ เป็นสมณศักดิ์ที่รองลงมาจากพระราชาคณะชั้นราช แต่สูงกว่าพระครูทั่วไป มีราชทินนามต่างๆ เช่น พระโสมภณธรรมาภรณ์ พระสังวรวิสุทธิคุณ พระศรีปริยัติโกศลพระสิริสุทัศน์ธรรมาภรณ์ เป็นต้น (พระพรหมเสนาบดี, 2562: 312)

จากการทบทวนเรื่องสมณศักดิ์ของพระสงฆ์พบว่า เมื่อสมณศักดิ์ของพระสงฆ์มีความแตกต่างกัน ทั้งยังมีความลดหลั่นกันลงมาเป็นลำดับชั้น จึงเป็นสมมุติฐานให้พิจารณาได้ว่า วัฒนธรรมการใช้ภาษาของพระสงฆ์จะต้องมีความแตกต่างกัน ซึ่งผู้เขียนบทความจะได้แสดงข้อมูลและรายละเอียดในส่วนของการวิเคราะห์ในประเด็นต่อไป

วัฒนธรรมการใช้ภาษาของพระสงฆ์

การศึกษาวัฒนธรรมการใช้ภาษาของพระสงฆ์ในครั้งนี้ ผู้เขียนบทความได้กำหนดประเด็นในการศึกษาไว้ 4 ประเด็น ได้แก่ (1) การใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 (2) การใช้สรรพนามบุรุษที่ 2 (3) การใช้คำขึ้นต้น (4) การใช้คำลงท้าย โดยจะศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือราชการฉบับต่าง ๆ ที่ได้รับอนุญาตให้นำมาเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว รายละเอียดดังนี้

1. วัฒนธรรมการใช้ภาษากับสมเด็จพระสังฆราช

การใช้ภาษากับสมเด็จพระสังฆราช ต้องใช้ราชาศัพท์ในการกราบทูลเท่านั้น ทั้งนี้ราชาศัพท์ที่ใช้กับสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ปัจจุบัน อยู่ในระดับเดียวกับพระราชวงศ์ชั้น พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า มีระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติ ดังนี้

1.1 การใช้สรรพนามบุรุษที่ 1

พระสงฆ์ที่เป็นผู้กราบทูล ต้องใช้คำแทนตนเองว่า **เกล้ากระหม่อม** (วัดมหาธาตุวรวิหาร, 9 มีนาคม 2564) หรือใช้คำว่า **กระหม่อม** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

1.2 การใช้สรรพนามบุรุษที่ 2

พระสงฆ์ที่เป็นผู้กราบทูล ต้องใช้คำแทนพระองค์ว่า **ฝ่าพระบาท** (วัดมหาธาตุวรวิหาร, 9 มีนาคม 2564)

1.3 การใช้คำขึ้นต้น

พระสงฆ์ที่เป็นผู้กราบทูล ต้องใช้คำว่า **กราบทูลทราบฝ่าพระบาท** (วัดมหาธาตุวรวิหาร, 9 มีนาคม 2564) หรือใช้คำว่า **ทูล** ในกรณีที่พระสงฆ์รูปนั้น ๆ มีพรรษาสูงกว่า (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

1.4 การใช้คำลงท้าย

พระสงฆ์ที่เป็นผู้กราบทูล ต้องใช้คำว่า **ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด** (วัดมหาธาตุวรวิหาร, 9 มีนาคม 2564)

2. วัฒนธรรมการใช้ภาษากับสมเด็จพระราชาคณะ

การใช้ภาษากับสมเด็จพระราชาคณะ พระสงฆ์ที่เป็นผู้สนทนาจะต้องใช้ภาษาตามระเบียบแบบแผน ดังนี้

2.1 การใช้สรรพนามบุรุษที่ 1

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำแทนตนเองว่า **เกล้ากระผม** หรือใช้คำว่า **เกล้าฯ** หรือใช้คำว่า **กระผม** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

2.2 การใช้สรรพนามบุรุษที่ 2

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำแทนตัวสมเด็จพระราชาคณะว่า **เจ้าประคุณสมเด็จฯ** (วัดมหาธาตุวรวิหาร, 3 สิงหาคม 2563) หรือใช้คำว่า **เจ้าประคุณ** (วัดบวรนิเวศวิหาร, 16 กรกฎาคม 2563) หรือใช้คำว่า **ท่าน** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

2.3 การใช้คำขึ้นต้น

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำว่า **ขอประทานกราบเรียน** (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 7 พฤศจิกายน 2563)

2.4 การใช้คำลงท้าย

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนาต้องใช้คำว่า **การจะควรประการใดแล้วแต่จะโปรด**(มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 23 กรกฎาคม 2564) หรือใช้คำว่า **กราบเรียนด้วยความเคารพอย่างยิ่ง** (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 7 พฤศจิกายน 2563) หรือใช้คำว่า **ขอถวายความเคารพอย่างยิ่ง** (วัดมหาธาตุวรวิหาร, 3 สิงหาคม 2563) หรือใช้คำว่า **กราบเรียนมาด้วยความคารวะอย่างสูง** หรือใช้คำว่า **เรียนมาด้วยความนับถืออย่างสูง** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

3. วัฒนธรรมการใช้ภาษา กับพระราชาคณะเจ้าคณะรอง

การใช้ภาษา กับพระราชาคณะเจ้าคณะรอง พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้ภาษา ตามระเบียบแบบแผน ดังนี้

3.1 การใช้สรรพนามบุรุษที่ 1

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำแทนตนเองว่า **เกล้ากระผม** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562) หรือใช้คำว่า **เกล้าฯ** (สำนักงานเจ้าคณะตำบลในเมือง เขต 1, 10 กรกฎาคม 2564) หรือใช้คำว่า **กระผม** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

3.2 การใช้สรรพนามบุรุษที่ 2

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำแทนตัวพระราชาคณะเจ้าคณะรองว่า **พระเดชพระคุณ** (สำนักงานเจ้าคณะตำบลในเมือง เขต 1, 10 กรกฎาคม 2564) หรือใช้คำว่า **ท่าน** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

3.3 การใช้คำขึ้นต้น

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำว่า **ขอประทานกราบเรียน** (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 23 กรกฎาคม 2564) หรือใช้คำว่า **กราบเรียน** หรือใช้คำว่า **เรียน** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

3.4 การใช้คำลงท้าย

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำว่า **การจะควรประการใดแล้วแต่จะโปรด** (มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 23 กรกฎาคม 2564) หรือใช้คำว่า **กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูงยิ่ง** (สำนักงานเจ้าคณะตำบลในเมือง เขต 1, 10 กรกฎาคม 2564) หรือใช้คำว่า **กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง** หรือใช้คำว่า **เรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

4. วัฒนธรรมการใช้ภาษา กับพระราชาคณะชั้นธรรม

การใช้ภาษากับพระราชกฤษฎีกาชั้นธรรม พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้ภาษาตามระเบียบแบบแผน ดังนี้

4.1 การใช้สรพนามบุรุษที่ 1

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำแทนตนเองว่า **เกล้ากระผม** (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 29 มิถุนายน 2561) หรือใช้คำว่า **เกล้าฯ** หรือใช้คำว่า **กระผม** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

4.2 การใช้สรพนามบุรุษที่ 2

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำแทนตัวพระราชกฤษฎีกาชั้นธรรมว่า **พระเดชพระคุณ** (วัดกระโจมทอง, 24 เมษายน 2561)

4.3 การใช้คำขึ้นต้น

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำว่า **กราบเรียน** (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสงขลา-สตูล (ธ), 5 มีนาคม 2564) หรือใช้คำว่า **เรียน** (สำนักงานคณะธรรมยุต, 7 มกราคม 2564)

4.4 การใช้คำลงท้าย

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำว่า **กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง** (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 23 กรกฎาคม 2564) หรือใช้คำว่า **กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างยิ่ง** (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธ), 14 มีนาคม 2564) หรือใช้คำว่า **กราบเรียนมาด้วยความเคารพนับถือ** (วัดกระโจมทอง, 24 เมษายน 2561) หรือใช้คำว่า **กราบเรียนมาด้วยความนับถือ** (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธ), 9 มีนาคม 2564) หรือใช้คำว่า **ขอถวายความนับถือ** (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธ), 20 กรกฎาคม 2564) หรือใช้คำว่า **เรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง** (สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสงขลา-สตูล (ธ), 5 มีนาคม 2564)

5. วัฒนธรรมการใช้ภาษากับพระราชกฤษฎีกาชั้นเทพ

การใช้ภาษากับพระราชกฤษฎีกาชั้นเทพ พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้ภาษาตามระเบียบแบบแผน ดังนี้

5.1 การใช้สรพนามบุรุษที่ 1

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำแทนตนเองว่า **เกล้ากระผม** หรือใช้คำว่า **เกล้าฯ** หรือใช้คำว่า **กระผม** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

5.2 การใช้สรพนามบุรุษที่ 2

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำแทนตัวพระราชกฤษฎีกาชั้นเทพว่า **พระเดชพระคุณ** หรือใช้คำว่า **ท่าน** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

5.3 การใช้คำขึ้นต้น

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำว่า **กราบเรียน** หรือใช้คำว่า **เรียน** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

5.4 การใช้คำลงท้าย

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำว่า **กราบเรียนมาด้วยความเคารพ** หรือใช้คำว่า **เรียนมาด้วยความเคารพ** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562) หรือใช้คำว่า **เรียนมาด้วยความนับถือ** (สำนักงานเจ้าคณะใหญ่หนกลาง, 12 พฤษภาคม 2564)

6. วัฒนธรรมการใช้ภาษากับพระราชอาณาประชาราษฎร์

การใช้ภาษากับพระราชอาณาประชาราษฎร์ พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้ภาษาตามระเบียบแบบแผน ดังนี้

6.1 การใช้สรพนามบุรุษที่ 1

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำแทนตนเองว่า **เกล้ากระผม** หรือใช้คำว่า **เกล้าฯ** หรือใช้คำว่า **กระผม** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

6.2 การใช้สรพนามบุรุษที่ 2

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำแทนตัวพระราชอาณาประชาราษฎร์ว่า **พระเดชพระคุณ** (สำนักงานเจ้าคณะแขวงบวรนิเวศ (ธ), 14 ตุลาคม 2562) หรือใช้คำว่า **ท่าน** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

6.3 การใช้คำขึ้นต้น

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำว่า **กราบเรียน** (สำนักงานเจ้าคณะแขวงบวรนิเวศ (ธ), 14 ตุลาคม 2562) หรือใช้คำว่า **เรียน** (สำนักงานเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร- สมุทรปราการ (ธ), 1 พฤษภาคม 2562)

6.4 การใช้คำลงท้าย

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำว่า **กราบเรียนมาด้วยความเคารพ** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562) หรือใช้คำว่า **กราบเรียนด้วยความเคารพ** (สำนักงานเจ้าคณะแขวงบวรนิเวศ (ธ), 14 ตุลาคม 2562) หรือใช้คำว่า **เรียนมาด้วยความเคารพ** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562) หรือใช้คำว่า **ขอถวายความเคารพอย่างยิ่ง** หรือใช้คำว่า **ขอถวายความนับถือ** (สำนักงานเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร-สมุทรปราการ (ธ), 1 กุมภาพันธ์ 2562)

7. วัฒนธรรมการใช้ภาษากับพระราชอาณาประชาราษฎร์

การใช้ภาษากับพระราชอาณาประชาราษฎร์ พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้ภาษาตามระเบียบแบบแผน ดังนี้

7.1 การใช้สรพนามบุรุษที่ 1

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำแทนตนเองว่า **เกล้ากระผม** หรือใช้คำว่า **เกล้าฯ** หรือใช้คำว่า **กระผม** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

7.2 การใช้สรพนามบุรุษที่ 2

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำแทนตัวพระราชอาณาประชาราษฎร์ว่า **พระเดชพระคุณ** หรือใช้คำว่า **ท่าน** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

7.3 การใช้คำขึ้นต้น

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำว่า **กราบเรียน** หรือใช้คำว่า **เรียน** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

7.4 การใช้คำลงท้าย

พระสงฆ์ที่ เป็นผู้สนทนา ต้องใช้คำว่า **กราบเรียนมาด้วยความเคารพ** หรือใช้คำว่า **เรียนมาด้วยความเคารพ** (วัดโมลีโลกยาราม, 13 ธันวาคม 2562)

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลตามที่กล่าวมาข้างต้น พบว่า วัฒนธรรมการใช้ภาษาของพระสงฆ์นั้น มีลักษณะคล้ายกับวัฒนธรรมการใช้ภาษาของคนในราชสำนัก กล่าวคือ มีการใช้ราชาศัพท์ โดยเฉพาะการใช้

ถ้อยคำกับสมเด็จพระสังฆราชพระองค์ปัจจุบัน ที่ต้องใช้ราชาศัพท์ในระดับ **พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า** ในการกราบทูล

นอกจากนี้วัฒนธรรมการใช้ภาษาของพระสงฆ์ ยังมีลักษณะคล้ายกับวัฒนธรรมการใช้ภาษาของข้าราชการ ที่แสดงให้เห็นถึงความเคารพซึ่งกันและตามแนวทางของผู้ใหญ่-ผู้น้อย ดังที่ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนจากการใช้ถ้อยคำกับสมเด็จพระราชาคณะ พระราชาคณะเจ้าคณะรอง พระราชาคณะชั้นธรรม พระราชาคณะชั้นเทพ พระราชาคณะชั้นราช พระราชาคณะชั้นสามัญ ที่มีการคิดค้นถ้อยคำสำหรับสนทนาที่แสดงให้เห็นถึงความสูงส่ง และความลดหลั่นกันตามลำดับสมณศักดิ์

บทสรุป

ผลจากการศึกษาในประเด็นเรื่องวัฒนธรรมการใช้ภาษาของพระสงฆ์พบว่าวัฒนธรรมการใช้ภาษาของพระสงฆ์ จะมีการปรุงแต่งถ้อยคำในการสนทนาเพื่อแสดงให้เห็นถึงความเคารพยกย่อง ทั้งนี้ถ้อยคำที่มีการคิดค้นขึ้นมาสำหรับสนทนา จะมีการกำหนดให้ใช้ตามความเหมาะสมกับลำดับสมณศักดิ์ ดังนี้

1. สมเด็จพระสังฆราช กำหนดให้ใช้ราชาศัพท์ในการกราบทูล โดยราชาศัพท์ที่ใช้กับสมเด็จพระสังฆราช เทียบได้กับการใช้ราชาศัพท์กับพระบรมวงศานุวงศ์ชั้น **พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า**

2. สมเด็จพระราชาคณะและพระราชาคณะเจ้าคณะรอง ใช้ภาษาในระดับเดียวกัน โดยเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเคารพนับถืออย่างสูงยิ่ง เช่น ใช้คำขึ้นต้นว่า **ขอประทานกราบเรียน** หรือการใช้คำลงท้ายว่า **การจะควรประการใดแล้วแต่จะโปรด** หรือ **กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูงยิ่ง** หรือ **กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง** เป็นต้น

3. พระราชาคณะชั้นธรรม ชั้นเทพ ชั้นราช และชั้นสามัญ ใช้ภาษาในระดับเดียวกัน โดยเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเคารพนับถืออย่างสูง เช่น การใช้คำขึ้นต้นว่า **กราบเรียน** หรือการใช้คำลงท้ายว่า **กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างสูง** หรือ **กราบเรียนมาด้วยความเคารพอย่างยิ่ง** เป็นต้น

จากผลการศึกษาตามที่กล่าวมานี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า วัฒนธรรมการใช้ภาษาของพระสงฆ์ มีคำให้เลือกสรรใช้ในการสนทนาหลายคำ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม โอกาส และกาลเทศะของการสนทนา

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

นพคุณ คุณาชีวะ. (2561). *หลักภาษาไทยในหลักสูตรมัธยมศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระพรหมเสนาบดี. (2562). *ทำเนียบพระราชาคณะฉบับสมบูรณ์ พุทธศักราช 2562*. กรุงเทพฯ : สื่อตะวัน จำกัด.

สนธิ บุญญฤทธิ์. (2544). *ราชาศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

สุเชาว์ พลอยชุม และ ธ. ธรรมรักษ์. (2552). *พระเกียรติคุณ 19 สมเด็จพระสังฆราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ : แสบปี๊บ.

หนังสือราชการ

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2563). หนังสือมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ พิเศษ /2563 ลงวันที่ 29 มิถุนายน 2563 เรื่อง ขอสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย. พระนครศรีอยุธยา : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. (2564). หนังสือมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ อว 7907/0182 ลงวันที่ 23 กรกฎาคม 2564 เรื่อง ขอสำเนาหนังสือราชการ (หนังสือเข้า) เพื่อนำมาทำวิจัย. นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วัดกระโจมทอง. (2561). หนังสือวัดกระโจมทอง ที่ สท 049/2561 ลงวันที่ 24 เมษายน 2561 เรื่องขอกราบอาราธนาเป็นองค์บรรยายถวายเป็นงานสัมนาพระวิปัสสนาจารย์ทั่วประเทศ ครั้งที่ 43. นนทบุรี : วัดกระโจมทอง.
- วัดบวรนิเวศวิหาร. (2563). หนังสือวัดบวรนิเวศวิหาร ที่ บว 115/2563 ลงวันที่ 16 กรกฎาคม 2563 เรื่อง งานบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. กรุงเทพฯ : วัดบวรนิเวศวิหาร.
- วัดมหาธาตุ. (2563). หนังสือวัดมหาธาตุ ที่ 13/2563 ลงวันที่ 3 สิงหาคม 2563 เรื่อง ขอรับประทานพระอุปถัมภ์. เพชรบุรี : วัดมหาธาตุ.
- วัดมหาธาตุ วรวิหาร. (2564). หนังสือขอประทานกราบทูลลาภมรดกภาพ ลงวันที่ 9 มีนาคม 2564 เรื่อง ขอประทานกราบทูลลาภมรดกภาพ. เพชรบุรี : วัดมหาธาตุ วรวิหาร.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2563). หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ที่ 002/18 ลงวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 เรื่อง คณะกรรมการกฤษฎีกาบำเพ็ญกุศลถวายพระสุทธรรมาธิบดี (แบน กิตติสาร). กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2564). หนังสือสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา ที่ 001/10 ลงวันที่ 7 มกราคม 2564 เรื่อง การฝึกซ้อม อบรม และสอบความรู้พระสงฆ์เพื่อการ เพื่อแต่งตั้งเป็นพระอุปัชฌาย์. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.
- สำนักงานเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร-สมุทรปราการ (ธรรมยุต). (2562). หนังสือสำนักงานเจ้าคณะ กรุงเทพมหานคร-สมุทรปราการ (ธรรมยุต). ที่ จก-สป. 034/2562 ลงวันที่ 1 พฤษภาคม 2562 เรื่อง แจ้งมติมหาเถรสมาคม. กรุงเทพฯ : สำนักงานเจ้าคณะกรุงเทพมหานคร-สมุทรปราการ (ธรรมยุต).
- สำนักงานเจ้าคณะแขวงบวรนิเวศ (ธ). (2562). หนังสือสำนักงานเจ้าคณะแขวงบวรนิเวศ (ธ). ที่ จว. 02/2562 ลงวันที่ 14 ตุลาคม 2562 เรื่อง การบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายเป็นพระราชกุศล แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพฯ : สำนักงานเจ้าคณะแขวงบวรนิเวศ (ธ).
- สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสงขลา-สตูล (ธ). (2564). หนังสือสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสงขลา-สตูล (ธ) ที่ สข. สตล (ธ) 001/019 ลงวันที่ 5 มีนาคม 2564 เรื่อง ขอนำส่งเอกสารการสอบธรรมศึกษาชั้นตรี ประจำปีการศึกษา 2563. สงขลา : สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดสงขลา-สตูล (ธ).
- สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธ). (2564). หนังสือสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธ). ที่ จจ. (ธ) นค. 012/2564 ลงวันที่ 14 มีนาคม 2564 เรื่อง ขอส่ง กระดาษ

ใบตอบธรรมศึกษาชั้นตรี ประจำปีการศึกษา 2564 และเอกสารที่เกี่ยวข้อง. นครศรีธรรมราช : สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธ).

สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธ). (2564). หนังสือสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธ). ที่ จจ. (ธ) นศ. 008/2564 ลงวันที่ 9 มีนาคม 2564 เรื่อง ขอเสนอแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเจ้าอาวาสพระอารามหลวง วัดมหาธาตุวรมหาวิหาร. นครศรีธรรมราช : สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธ).

สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธ). (2564). หนังสือสำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธ). ที่ จจ. (ธ) นศ. 016/2564 ลงวันที่ 20 กรกฎาคม 2564 เรื่อง ร่วมบริจาคเป็นเจ้าภาพพิมพ์หนังสือ งานกิจกรรมพระมหาสมณานุสรณ์ครบ 100 ปี. นครศรีธรรมราช : สำนักงานเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช (ธ).

สำนักงานเจ้าคณะตำบลในเมือง เขต 1. (2564). หนังสือสำนักงานเจ้าคณะตำบลในเมือง เขต 1 ที่ จต.ม.(1) 15/2564 ลงวันที่ 10 กรกฎาคม 2564 เรื่อง การทำบัญชีสำรวจรายชื่อผู้ขอสอบธรรมสนามหลวง ประจำปี 2564. พิษณุโลก : สำนักงานเจ้าคณะตำบลในเมือง เขต 1.

สำนักงานเจ้าคณะใหญ่หนกลาง. (2564). หนังสือสำนักงานเจ้าคณะใหญ่หนกลาง ที่ จญ.ก. 65/2564 ลงวันที่ 12 พฤษภาคม 2564 เรื่อง นิมนต์เข้ารับพระบัญชาแต่งตั้งเจ้าคณะภาคในเขตปกครองคณะสงฆ์หนกลาง. กรุงเทพฯ : สำนักงานเจ้าคณะใหญ่หนกลาง.

เว็บไซต์

วัดโมลีโลกยาราม. (2562). ตอนที่ 2 คำขึ้นต้นสรรพนามและคำลงท้าย. สืบค้นจาก https://www.watmoli.com/wittaya-two/1771/?fbclid=IwAR0Z7Ni3gw1kXq5oh-zqbYjnkXCV0eXBcmI_CgGvTFmUFm8FikHnSjEiXS8